

Kulcsár Judit

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: Szeibert Orsolya PhD, habil. egyetemi docens

A szülők vagyonekezelési jogosultsága és kötelezettsége a kiskorúak tekintetében

1. Bevezetés

A tanulmányban a szülők jogaival és kötelezettségeivel foglalkozom a kiskorúak vagyonának kezelése tekintetében. Ebben a körben elsősorban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt (a továbbiakban: Ptk.) vizsgálom. Ez a törvény 2014. március 15-én lépett hatályba, és ennek következtében hatályukat veszítették a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.), valamint az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: régi Ptk.). A Ptk. Negyedik Könyve Családjog címszó alatt tartalmazza a hatályos magyar családjogi jogszabályokat. A Második Könyv vonatkozó jogszabályait, a cselekvőképességükben korlátozott kiskorúak vagyoni jognyilatkozatait is elemzem majd. A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) egyes előírásait is elemezni fogom, melyek a Ptk. szabályainak részletezését és végrehajtásának módját hivatottak rendezni.

Tartalmi és formai szempontok szerint törekszem áttekinteni a szabályozás rendszerét, utalva néhány gyakorlati problémára is. A konkrét joggyakorlat elemzését később végezem majd el, itt csak néhány feltétlenül szükséges példát ismertetek.

A 2014-től életbelépő új jogszabályok, illetve a Ptk. által formálódó aktuális állapotok nem sokban különböznek az azt megelőző helyzettől. A működő rendszer nem esett át lényeges megújulásra, sőt a vagyonekezelés szempontjából véleményem szerint még „lyukasabb” lett, nagyobb terhet róva a gyámhivatalokra, amelyek már amúgy is túlterheltek. Ezek indoklására részletesen ki fogok térni.

2. A szülői vagyonkezelés körében tárgyalandó kérdések¹

A szülői felügyelet² körébe tartozó jogosítvány és kötelezettség, hogy a szülők gyermekük vagyonát kezeljék és gyümölcsöztessék. Velük szemben az a követelmény, hogy a gyermek vagyonának kezelésében ugyanazzal a gondossággal kötelesek eljárni, mint saját ügyeikben.

A szülői vagyonkezelés tekintetében tisztázandó, hogy itt csak a kiskorú vagyonának a kezeléséről lesz szó, másrészt meg kell határozni, milyen vagyonelemeket kezelhet a szülő és milyen abszolút vagy relatív kivételek vannak. A következő kérdés, mit takar a vagyonkezelés: egyrészt jognyilatkozatok megtételét, másrészt tartalmi funkciója a vagyon megtartása és gyarapítása. Végezetül a vagyonkezelésben közreműködő gyámhivatalok jogosítványait és ellenőrző funkcióját kell elemezni, azzal, hogy végső esetben a bíróság bírálhatja felül a vagyonkezelés során felmerült érdeksérelmeket, jogvitákat és hatósági döntéseket, valamint mulasztásokat.

A szülői vagyonkezelés a vagyon felügyeletét, gyarapítását, és esetlegesen valamire történő fordítását jelenti. A szülő e körben mint törvényes képviselő jognyilatkozatokat tesz.³ A jognyilatkozatok elemzésénél fontos, hogy a Ptk. szabályozási szempontja alapvetően a jognyilatkozat „tartalmi” joghatása és nem például az, hogy vajon a saját vagyonával gazdálkodik a kiskorú vagy szüleivel.

3. A kiskorú vagyonának kezelői, a főszabály és a kivételek

Főszabály szerint minden vagyont a szülők kezelnek. Mind a Csjt. és mind a Ptk. szerint a szülői felügyeletet gyakorló szülők joga és kötelessége,

¹ Alapvetően az aktuális helyzetre koncentrálok, de 1952-ig visszatekintek a lényeges szabályozási változásokra és egyezőségekre is.

² A Ptk. 4:146. (2) A szülői felügyelet a kiskorú gyermek neve meghatározásának, gondozásának, nevelésének, tartózkodási helye meghatározásának, vagyona kezelésének, törvényes képviselőtének jogát és kötelességét, a gyámnevezésnek és a gyámságból való kizárásnak a jogát foglalja magában. 4:147. § (1) A szülői felügyeletet a szülők a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének érdekében, egymással együttműködve kötelesek gyakorolni. (2) A szülői felügyelet közös gyakorlása során a szülők jogai és kötelezettségei egyenlők. 4:148. § A szülőknek tájékoztatniuk kell gyermeküket az őt érintő döntésekről, biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermekük a döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson, törvényben meghatározott esetben szüleivel közösen dönthessen. A szülőknek a gyermek véleményét - korára, érettségére tekintettel - megfelelő súllyal figyelembe kell venniük. 4:149. § A szülő felügyeleti jogának gyakorlása a bíróság vagy más hatóság törvényben meghatározott, kivételesen indokolt esetben, olyan mértékben korlátozhatja vagy vonhatja el, amely a gyermek érdekének biztosításához szükséges.

³ Ptk. 4:161.§.

hogy gyermeküknek minden olyan vagyonát kezeljék, illetve vagyoni ügyeiben képviseljék, amely a törvény szerint nincs kivéve kezelésük alól.

A kivételeket többféleképpen is rendszerezhetjük. Az egyik csoport az a vagyon, amelyet tárgya, eredete miatt nem kezelhet a szülő. A másik kivételcsoport a szülő személye miatt nem teszi lehetővé számára a vagyonkezelést. Vegyük sorba ezeket a kivételeket!

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül rendelkezhet a munkával szerzett jövedelmével, annak erejéig kötelezettséget vállalhat.⁴

Ha a gyermek azzal a kikötéssel kapott vagyont, hogy azt szülei nem kezelhetik, a gyámhatóság – a vagyont juttató személy javaslatának figyelembevételével – a vagyon kezelésére gyámot (vagyonkezelő gyám) rendel ki. Ha a vagyont juttató harmadik személy a vagyon kezeléséből az egyik szülőt kizárta, a vagyont a vagyonkezelésre egyébként jogosult másik szülő kezeli.⁵

Amennyiben a szülői felügyeleti jog generálisan bármely okból megszűnik vagy szünetel, ez természetesen megszünteti vagy szünetelteti a szülő vagyonkezelési jogát is, és ez esetben is gyám kirendelésére⁶ lesz szükség.

Érdekellentét felmerülése a következő kivételcsoport. A törvényes képviselőt nem gyakorolhatja a szülő, ha a gyámhatóság – kérelemre vagy hivatalból – gyámot rendel a magzat részére, ha ez a magzat jogainak megóvása érdekében szükséges.⁷ A Ptk. 4:163. § alapján a szülő nem képviselheti gyermekét olyan ügyben, amelyben ő maga vagy

⁴ Ptk. 2:12. § (2) bekezdés c). Ezt a kérdést külön fejezetben a kiskorú vagyonszerzésének és önálló vagyonkezelésének tematikáján belül fogom elemezni.

⁵ Ptk. 4:155. § (2) bekezdés; Gyer. 26/B § (2) bekezdése szerint: ha a Ptk. 4:155. § (2) bekezdése alapján felmerül a vagyonkezelő gyám kirendelésének szükségessége, a gyámhivatal megvizsgálja a vagyont juttató személy javaslatát. Ha a vagyonkezelés kizárása a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülőt érinti, a vagyonkezelő gyám kirendelésének feltétele, hogy a másik szülő a vagyonkezelésre bármilyen okból ne legyen jogosult, vagy vagyonkezelése a gyermek érdekével ellentétes legyen.

⁶ Vagyonkezelő gyámot kell tehát minden olyan esetben kirendelni, amikor nem a szülő vagy a gyermek kezeli a vagyont. Fogalmát az új Ptk. vezette be és ez váltotta fel a vagyonkezelő eseti gondok jogintézményét ezekben az esetekben.

⁷ A Ptk 2:3. § alapján a gyermek részére már megszületése előtt gondnokot kell kirendelni, ha ez jogainak megóvása érdekében szükséges, különösen, ha a gyermek és törvényes képviselője között érdekellentét van. A gondnok kirendelése minden olyan esetben indokolt, ha a méhmagzat vagy a megszületendő gyermek akár vagyoni, akár családjogi viszonyok alanyává válik és a szülők a gyermek törvényes képviselőjét nem képesek megfelelően ellátni. Az érdekellentétnek értelemszerűen a születendő gyermek és az anya között kell fennállnia olyan ügyben, ahol az anya, mint a méhmagzat képviselője a születendő gyermeke rovására vagyoni vagy egyéb nem vagyoni előnyhöz jutna. De ide kell sorolni a nem önjogú anya esetét is. Ezt azonban nem mindig értik és tudják a gyámhivatalok, legalábbis saját praxisomban előfordult, hogy a kiskorú anyát képviseltem hivatásos gyámként, az apa nagykorú volt, és már a gyermek megszületése után kezdeményeztem az eseti gondnok kirendelését az újszülött számára, amelyet azonban az illetékes gyámhivatal elutasított.

házastársa, egyenesági rokona, avagy az ő törvényes képviselte alatt álló más személy a gyermekkel szemben ellenérdekű félként szerepel.

Törvényi kivétel a szülők vagyonkezelési joga alól, amikor szankció gyanánt vonják meg tőlük ezt a jogosultságot. Ha a szülői felügyeletet gyakorló szülők gyermekük vagyonának kezelése során kötelességüket a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon nem teljesítik, a szülők a vagyonkezelői jogának korlátozására vagy megvonására is sor kerülhet.⁸

A gyámhivatal a szülők vagyonkezelői jogát kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból korlátozhatja, valamint a vagyoni ügyekben való képviselő jogát egyes vagyoni ügyekre vagy az ügyek meghatározott csoportjára nézve korlátozhatja vagy megvonhatja.⁹ A Gyer. 26/A. § (5) bekezdése tér ki arra később, mit is jelent ez a gyakorlatban: *„Ha a gyámhivatalnak a család- és gyermekjóléti szolgálat, a család- és gyermekjóléti központ jelzése, a gyermek hozzátartozójának vagy más személynek a bejelentése alapján tudomására jut, hogy a szülői felügyeletet gyakorló szülők gyermekük vagyonának kezelése tekintetében kötelességüket a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon nem teljesítik, a gyámhivatal a Ptk. 4:159. §-a szerinti intézkedések közül – a (6) bekezdésben foglaltak figyelembevételével – azt alkalmazza, amellyel legnagyobb biztonsággal megóvható a gyermek vagyona. A gyámhivatal a Ptk. 4:159. §-a szerinti intézkedések közül egyidejűleg többet is alkalmazhat.”* Valószínűleg a jogalkotó az (1) bekezdésben már megjelölt *„hivatalból vagy kérelemre”* induló ilyen eljárások pontosítását, illetve az alkalmazható szankciók kiválasztásának metodikáját szerette volna szabályozni egy bekezdésben. Itt tulajdonképpen a gyámhivatal hivatalos tudomásszerzését nevesíti, a valóban legtöbbször előforduló eseteket kiemelve, de nyilván bármely hatóság vagy bíróság is élhet ilyen jelzéssel, hiszen az előtte folyó eljárás kapcsán az adóhatóság is tudomást szerezhet a szülői vagyonkezelés nem megfelelő voltáról, vagy más visszaélésről.

Relatív kivétel, amikor csak az egyik szülő nem kezelheti a gyermeke vagyonát, így a másik szülő egyedüli vagyonkezelői joga valósul meg. Ez úgy fordulhat elő egyrészt, hogy a szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők kölcsönösen vagy külön-külön meghatalmazást adnak egymásnak arra vonatkozóan, hogy a gyermek vagyonát az egyik szülő a másik helyett kezelje.¹⁰ Másrészt, amennyiben a gyermek érdekei indokolják, a

⁸ Ptk. 4:159. §, valamint Gyer. 26. § (6) bekezdés

⁹ Gyer.26/A. § (1) bekezdés

¹⁰ Ptk. 4:156. § A meghatalmazás akkor érvényes, ha közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalták. Gyer.10. § (3) A meghatalmazott szülő köteles az eljárás során a gyámhatóságnak benyújtani. (2) A gyermek nevében eljáró szülőt a kisebb jelentőségű vagyoni jogi szerződések megkötésénél

gyámhatóság a szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők közül kijelölheti azt a szülőt, aki a gyermek vagyonának kezelője.¹¹ A harmadik eset ebben a körben, amikor nincs közös szülői felügyelet vagy a szülői felügyelet részjogosítványként csak a vagyonkezelésre vonatkozóan nincs közös szülői felügyeleti jog, és ilyenkor is csak az egyik szülő lesz a vagyonkezelésre feljogosítva.¹²

4. A vagyon kezelésének elemzése alaki szempontból

A vagyonkezelés a törvényes képviselő és szülői felügyelet egyik részjogosítványa polgári jogunkban. A kiskorúak vagyonának kezelése a tehát elsősorban a törvényes képviselőként eljáró szülő joga, aki a kiskorú gyermeke nevében tesz meg jognyilatkozatokat, amelyek annak vagyonára vonatkoznak. Az alkalmazandó szabályok több helyen is szerepelnek a Ptk.-ban, illetve más jogszabályokban, így a korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen kiskorúak jognyilatkozatainak szabályainál, a szülői felügyelet tartalmánál, valamint a gyermek törvényes képviselőjénél. Fontos látni, hogy amit a Ptk. különböző helyeken és címszavak alatt szabályoz, a valós életben felmerülő helyzetek, jogviszonyok esetében együtt és összetetten alkalmazható. Így a jogképesség, a cselekvőképeség, a törvényes képviselő és a szülői felügyelet, illetve a gyermek vagyonának kezelése címszavak alatt található szabálytömegek egy-egy esetre komplexen adnak szabályozást. Más szóval egyik sem tud a másik nélkül valós élethelyzeteket rendezni. A törvényes képviselő akkor értelmezhető a kiskorú esetében a vagyonkezelés körében, ha a szülőnek a fentebb tárgyaltak szerint van szülői felügyeleti joga, és az nincs csorbítva a vagyonkezelésben sem semmilyen formában. Tematikailag a jognyilatkozatok megtételétől haladok a tartalmi kérdések felé, azzal, hogy ezek sem választhatók el egymástól hermetikusan, hiszen a jognyilatkozat tartalma határozza meg azt, hogy ki és hogyan teheti meg azokat. Ennek csoportosítását alább mutatom be röviden összefoglalva.

jóhiszemű harmadik személyek olyannak tekinthetők, mint aki a másik szülő meghatalmazottjaként is eljár.

¹¹ Gyer. 26/A. § (3) bekezdése szerint: A szülői felügyeleti jogát gyakorló *egyik szülő kérelmére* a gyámhivatal a szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők közül kijelölheti azt a szülőt, aki a gyermek vagyonának kezelője, feltéve, hogy azt a gyermek érdeke indokolja. A gyámhivatal ilyenkor a szülőket lehetőség szerint tárgyalás keretében hallgatja meg. A gyermek érdekében a gyámhivatal azt vizsgálja, hogy a szülő eddigi vagyonkezelői feladatait milyen módon teljesítette, és vagyonkezelése során a gyermek gondozásának, nevelésének körülményeit nehezítette, feltételeit elvonta-e a Gyer. 26/A. § (4) bekezdés alapján.

¹²Ptk. 4:156. § (3) bekezdés

A törvényes képviselő körében a vagyoni jognyilatkozatok lehetnek olyanok, amelyeket a kiskorú maga tehet meg, vagy amelyeket törvényes képviselőjével együtt. Van, amikor a törvényes képviselő maga tesz jognyilatkozatokat a kiskorú nevében, és van, amikor ő is csak a gyámhatóság engedélyével nyilatkozhat, valamint vannak a kiskorú vagyoniát érintően teljesen tiltott jognyilatkozatok. Mindannyiszor egy mátrixra gondoljunk, ahol a vezérfonal a vagyoni fokozott védelme: a jognyilatkozat jogi hatása az adott vagyonelemre vonatkozik, de a jogi eljárás soha nem független a kiskorú életkorától, állapotától és véleményétől. Amikor az érvényesnek szánt jognyilatkozatok megtételének szabályozásáról beszélünk, a kiskorúak vagyonáról, annak megszerzéséről és az azzal történő rendelkezésről van szó.

A jognyilatkozatok az érvényesség szempontjából tehát az alábbiak szerint alakulnak. Az általános szabály szerint a korlátozottan cselekvőképes személy csak törvényes képviselője hozzájárulásával tehet érvényes jognyilatkozatot.¹³ A korlátozottan cselekvőképes törvényes képviselőjének közreműködése nélkül – önállóan – is megtehet bizonyos jognyilatkozatokat.¹⁴ A korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében a törvényes képviselő maga is tehet jognyilatkozatot.¹⁵ Vannak a törvényes képviselő eljárása mellett a gyámhatóság hozzájárulásával érvényes jognyilatkozatok.¹⁶ Legutolsó kategória a gyámhatósági engedéllyel sem érvényes jognyilatkozat, ez pedig a kiskorú ellenérték nélküli kötelezettségvállalása.¹⁷

Nézzük részletesen is! A Ptk 2:12. §-a szerint a korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozatának érvényességéhez – ha e törvény eltérően nem rendelkezik –, törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatainak érvényességéről. Azonban bizonyos esetekben a korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is tehet jognyilatkozatokat. Tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja. Ezek alapvetően nem a vagyoni jognyilatkozatok, csak áttételesen lehetnek hatással esetlegesen vagyoniára, így ezekkel itt nem foglalkozom. Megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket. Ezek a mindennapi életben a leggyakrabban előforduló jognyilatkozat-csoportokra vonatkoznak, például

¹³Ptk. 2:12. § (1) bekezdés

¹⁴Ptk. 2:12. § (2) bekezdés

¹⁵Ptk. 2:12. § (4) bekezdés

¹⁶Ptk. 2:15. §

¹⁷Ptk. 2:16. §

megvásárolhat kisebb értékű dolgokat, a mindennapi étkezéshez szükséges hozzávalókat, mozijegyet, a tömegközlekedésben részt vehet. Ezeket az ügyleteket minden esetben az adott helyzetben és a kiskorú anyagi és társadalmi-családi körülményeitől függően kell értékelni.

Rendelkezhet a munkával szerzett jövedelmével, annak erejéig kötelezettséget vállalhat. Mivel most a szülő vagyonkezelésével foglalkozom, ezért erre itt részletesen nem térek ki. A „jövedelem” körébe nemcsak a munkaviszonyból származó munkabér, hanem a megbízási vagy a vállalkozói díj is beletartozhat.¹⁸ A jövedelemmel való szabad rendelkezésnek azonban van jogszabályi korlátja is. Ha a gyermek a szülei háztartásában él, keresményéből megfelelő mértékben köteles hozzájárulni a háztartás költségeihez, amennyiben ezt a szülő igényli.¹⁹

Köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez. Ebbe a körbe olyan szerződések tartoznak, amelyekben első körben vizsgálva a kiskorú részéről nincsen semmilyen ellenszolgáltatás. Ez lehetne ajándékozási szerződés, vagy például haszonkölcsön-szerződés vagy haszonélvezeti jog alapítása a kiskorú részére. A probléma ezzel a kitéttel pontosan a „kizárólag előnyt szerez” fordulatban van. A kiskorú számára kizárólag előnyt jelentő szerződések alatt azok értendők, amelyeknél egyedileg vizsgálva minden körülményt, valóban csak előny származik. Ki vállalkozik erre a vizsgálatra és ki felel érte joghatályosan? A törvényes képviselő vagy a gyámhatóság, esetleg az ellenjegyző ügyvéd? Nehéz is elképzelni olyan esetet a gyakorlatban, hogy a kiskorú számára bizonyítottan csak előnyök származnának például egy haszonkölcsönből, esetleg egy örökölt mezőgazdasági ingatlan haszonbérbe adásából, de egy ingatlan haszonélvezetének is lehetnek költségei. Például a neki juttatott ingatlanajándék valóban csak előnyöket jelent-e számára? Amikor pedig a szülő, aki egyben törvényes képviselő is, ajándékozik ingatlant a gyermeknek, és a haszonélvezetét nem tartja fenn, a korlátozottan cselekvőképes megajándékozott mellé eseti gyám kirendelését is kérni kell. Ugyanis a szülő mint törvényes képviselő és a megajándékozott gyermek között érdekellentét van, továbbá az ingatlan összes terhe a kiskorú tulajdonost fogja terhelni, tehát a kizárólagos előny a kiskorú javára valószínűleg nem áll fenn. A kizárólagos előny fennállását mindig vizsgálni kellene valakinek és nem a kiskorúnak. Így ez a kitétel lényegében alkalmazhatatlan, a gyakorlatban pedig valószínűleg nagyon ritkán fordul elő. Nem koherensek a Ptk. és a Gyer. szabályai sem.

¹⁸ Két olyan bevétel lehetséges, melynek besorolása nem egyértelmű a hatályos jogszabályok szerint, én mégis idetartozónak veszem. A kiskorú nyereménye és ösztöndíja, mindkét esetben véleményem szerint a kiskorú szabadon rendelkezhet ezekkel a munkájával szerzett jövedelem analógiájára.

¹⁹ Ptk.4:157. § (3)

Ingatlanok esetében nincsenek pontosan tisztázva a jognyilatkozat megtételének szabályai a kiskorú és a törvényes képviselő, valamint a kiskorú és törvényes képviselő jognyilatkozatainak gyámhatósági jóváhagyása viszonylatában. Szabályozatlan tehát az, milyen szerződés jelent a kiskorú számára kizárólag előnyt és azt joghatályosan ki vizsgálhatja. A gyakorlat ezt úgy oldja fel, hogy ingatlanügylet esetében általában mindenki ragaszkodik a gyámhivatal jóváhagyásához.

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú ajándékozhat a szokásos mértékben. Ez a családi, társadalmi szokásoknak megfelelő, viszonylag kisebb értékű ajándékot jelent. Minden konkrét esetben vizsgálandó, mi minősül ennek, az érintett személyek vagyoni, társadalmi viszonyai alapján. A szokásos mérték minősítésénél mérlegelni kell az ajándék értékét, az ajándékozás tárgyát, az ajándékozó vagyoni helyzetét, az ajándékozással elérni kívánt célt és – hozzátartozók közötti ajándékozásnál – a családban uralkodó felfogást. Szokásos mértéket meg nem haladó ajándékról általában akkor lehet szó, ha az ajándékozás nem gazdagítja a megajándékozottat olyan mértékben, hogy az ajándék visszakövetelése anyagi és erkölcsi szempontból indokolt lenne.²⁰

A Ptk. 2:12. § (4) bekezdése szabályozza azt az esetet, amikor a törvényes képviselő maga tesz egyedül a kiskorú nevében jognyilatkozatokat. A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében maga is tehet jognyilatkozatot, kivéve azokat, amelyeknél jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg, vagy amelyek a korlátozottan cselekvőképes kiskorú munkával szerzett jövedelmére vonatkoznak. A törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát érintő jognyilatkozata megtétele során a korlátozott cselekvőképességű kiskorú véleményét figyelembe kell vennie.²¹

A cselekvőképtelen kiskorú személyek jognyilatkozatai némileg eltérnek a fentiekben megismertektől. Főszabály szerint a cselekvőképtelen kiskorú

²⁰ A 2:12 § (3) bekezdése szerint a törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak ígért vagy adott ingyenes juttatást a gyámhatóság engedélyével *visszautasíthatja*. Ha a gyámhatóság a törvényes képviselő visszautasító nyilatkozatát nem hagyja jóvá, a határozat a törvényes képviselő elfogadó nyilatkozatát pótolja. Ez a szabály logikailag inkohereensen szerepel ebben a paragrafusban, hiszen a 2:15.§ foglalkozik a gyámhatóság engedélyével, jóváhagyásával tehető jognyilatkozatokkal.

²¹ Ez összhangban áll a Gyermek jogairól szóló New York-i egyezmény (kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény) 12. cikkében foglaltakkal, amely szerint a részes államoknak biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermek az őt érintő ügyekben szabadon kinyilvánítsa véleményét, és a gyermek véleményét – figyelemmel korára és érettségi fokára – kellően tekintetbe kell venni. A jelen § ezt az elvet juttatja érvényre, amikor kimondja, hogy a törvényes képviselőnek a kiskorút érintő jognyilatkozatok megtétele során figyelembe kell vennie a korlátozottan cselekvőképes kiskorú véleményét. Ha pedig a kiskorú cselekvőképtelen, de ítélőképessége birtokában van – vagyis képes arra, hogy a jogügylet lényegét, következményeit átlássa, arról véleményt formáljon, és e véleményt kifejezésre juttassa –, a törvényes képviselő a cselekvőképtelen kiskorú véleményét sem hagyhatja figyelmen kívül.

jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el. A cselekvőképtelenség miatt nem semmis a cselekvőképtelen kiskorú által kötött és teljesített csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel. Ezt minden esetben az adott helyzetben, és a kiskorú körülményeitől függően kell értékelni. Az, hogy a mindennapi életben tömegesen fordulnak elő, azt jelenti, hogy ilyen típusú jogügyletet a lakosság széles köre köt rendszeresen vagy időszakonként rendszeresen visszatérően, és különösebb megfontolást nem igényelnek. Tehát, a fenti feltételek együttes fennállása esetén, a cselekvőképtelen kiskorú – törvényes képviselője hozzájárulása nélkül – maga is eljárhat, érvényes jognyilatkozatot tehet. Ez a szabály lehetővé teszi, hogy a mindennapi élet apróbb jogügyleteiből ne zárják ki a gyermekeket. A konjunktív feltételek leszűkítik a jogügyletek körét, szem előtt tartva a kiskorú érdekeit és a jogbiztonságot is. A törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát érintő jognyilatkozata megtételekor az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen kiskorú véleményét – korának és érettségének megfelelően – figyelembe kell vennie.²²

A szülői vagyonkezelés korlátjának tekinthetők a vagyonkezelés körében megteendő olyan jognyilatkozatok, melyekhez a gyámhivatal hozzájárulása szükséges és abszolút korlátjának, amelyek semmiképp sem tehetők. A korlátozottan cselekvőképesesek és a cselekvőképtelenek jogügyletei gyámhatósági felügyeletének közös szabályai vannak. Itt a Ptk. a jognyilatkozatok érvényességéhez nem az életkor alapján tesz különbséget az alanyok között, hanem az ügycsoportok alapján rendeli el a gyámhatóság közreműködését. A Ptk. 2:15. § szerint a kiskorú törvényes képviselőjének jognyilatkozata bizonyos esetekben csak a gyámhatóság jóváhagyásával érvényes.

Lemondás a kiskorút megillető tartásról;²³ a kiskorút öröklési jogviszony alapján megillető jogról vagy őt terhelő kötelezettségről szóló jognyilatkozat és a külön is visszautasítható vagyontárgyak öröklésének visszautasítása;²⁴ a kiskorú nem tehermentes ingatlanszerzése; ingatlan tulajdonjogának átruházása vagy megterhelése;²⁵ a kiskorú

²² Ptk. 2:14. §

²³ Ennek a gyakorlatban előforduló legtipikusabb esete, amikor a tartásra kötelezett és a gyermeket ténylegesen eltartó, gondozó személy peren kívül megállapodik abban, hogy a kötelezett a tartási kötelezettségének kiegyenlítéséül megfelelő vagyontárgyat (pénzösszeget) ad a jogosultnak.

²⁴ A korlátozottan cselekvőképese személy öröklési szerződésének érvényességéhez, de például a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti perindításhoz is szükséges a gyámhatóság jóváhagyása. Ugyancsak gyámhatósági jóváhagyásra szorul a kiskorút megillető örökség visszautasítására irányuló, illetve a részleges visszautasítási jognyilatkozat is.

²⁵ Átruházás alatt minden olyan jognyilatkozatot érteni kell, amelynek folytán a kiskorú ingatlanának tulajdona akár részben, akár egészében más személy tulajdonába kerül. Így nem csak az adásvételi, az

gyámhatóságnak átadott vagyonáról való rendelkezése²⁶ vagy a kiskorú jogszabályban meghatározott összeget meghaladó értékű vagyontárgyáról való rendelkezése²⁷ – mind ebbe a körbe tartoznak.

Logikailag ide tartoznak még a Ptk. 2:12. § (3) bekezdésében foglaltak is, miszerint a törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak ígért vagy adott ingyenes juttatást a gyámhatóság

ajándékozási jogügylethez, de a cseréhez, az adásvétellel vegyes csereszerződéshez, és például az ingatlanra vételi jogot (opció) engedő szerződéshez, vagy a kiskorú ingatlanhányada esetén a közös tulajdon magához váltással történő megszüntetéséhez is szükséges a gyámhatóság jóváhagyása, ha nem a kiskorú a magához váltó fél. Megterhelés alatt minden olyan jognyilatkozat értendő, amely a kiskorú tulajdonjogából eredő bármely jogosítványát korlátozza. Így például az ingatlan zálogjoggal megterhelése, használati jog engedése vagy például szolgalmi jog alapítása, továbbá a gyermek tulajdonában álló ingatlanon vagy ingatlan tulajdoni hányadán az építető részére tulajdonszerzést jelentő építési, épületbővítési vagy más értéknövelő beruházás; illetve az ingatlanon (ingatlanhányadon) álló felépítmény bontási engedélyének érvényességéhez is gyámhatósági jóváhagyásra van szükség. 2014. március 15-ig ezeket a 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 25. § (1) bekezdés h) és i) pontjai szabályozták, azóta azonban ezek semmilyen jogszabályban nincsenek rögzítve. A kiskorú ingatlanára (ingatlanhányadára) alapított haszonélvezeti jog ugyancsak a megterhelés fogalma alá tartozik. Ez esetben azonban a törvény kivételt is szabályoz. Így nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására abban az esetben, ha a kiskorú szerez tulajdonjogot őt terhelő ellenérték nélkül, és az erre vonatkozó szerződés megkötésével egyidejűleg kerül sor a haszonélvezeti jog alapítására. E törvényi feltételeknek együttesen kell fennállniuk, ezért bármelyikük hiánya esetén a jognyilatkozat csak gyámhatóság jóváhagyással válik érvényessé. Ki kell itt emelnünk azt is, hogy 2014. március 15-ig a 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 25. § (1) bekezdésének e) pontja alapján az átruházáson kívül gyámhatósági jóváhagyáshoz kötött volt a törvényes képviselő jognyilatkozata a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen kiskorú ingatlantulajdon szerzése esetében is, mégpedig akkor, ha a megszerzendő ingatlant vagyoni értékű jog, vagy végrehajtási jog terhelte, azonban ez is kikerült a jogszabályból. A kiskorú ingatlantulajdonát érintő valamennyi jogügylethez a gyámhatóság jóváhagyásának szükségessége független az ingatlan (ingatlanhányad) értékétől. A hatályos Gyer. 152. §-a szerint a gyámhatóság a Ptk. 2:15. § (1) bekezdés c) pontja és a Ptk. 2:23. § (1) bekezdés c) pontja szerinti jognyilatkozat jóváhagyása során az eset összes körülményét mérlegelve azt vizsgálja, hogy a jognyilatkozat jóváhagyása a gyermek vagy a gondokság alá helyezett személy érdekeit szolgálja-e. Nincs szükség azonban a gyámhatóság jóváhagyására, ha a kiskorú ingatlanvagyonának megterhelésére az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg, az ingyenes juttatást nyújtó személy javára történő haszonélvezet alapításával kerül sor, mert a Ptk ezt a haszonélvezeti jogot nem tekinti tehernek [Ptk.2:15.§ (3) bekezdés]. Idetartozik még, hogy a Gyer. 26/B. § (5) bekezdése alapján a gyámhatóság a gyermek ingatlantulajdon-jogának átruházására irányuló törvényes képviselői jognyilatkozat jóváhagyása esetén [Ptk. 2:15. § (1) bekezdés c) pontja] a Ptk. 4:159. § a) és c) pontja szerinti esetben rendeli el a vételár gyámhatósági fenntartásos betétben való elhelyezését.

A Gyer 153. § (1) bekezdése határozza meg, hogy tételesen mit kell mellékelni a jóváhagyás iránti kérelemhez. A 154. § szabályozza a gyámhatóság feladatát és annak a feltételeit, hogy miképpen engedélyezheti a bejegyzést, vagyis láthatja el jóváhagyó záradékkal az okiratot. A fő szempont a vételár megfizetésének biztosítása.

²⁶ A Csjt. 82. § (2) bekezdése kimondta, hogy a szülők a gyermek pénzét és értéktárgyait, amennyiben azokat a rendes vagyonkezelés szabályai szerint folyó kiadásokra vagy egyéb okból készen tartani nem kell, kötelesek a gyámhatósághoz beszolgáltatni. Ilyen értékekről a szülők a gyámhatóság jóváhagyása nélkül nem rendelkezhetek. Jelenleg nincs beszolgáltatási kötelezettség, csak szankciós jelleggel, melyet a Ptk. 4:159. § szabályoz. Ilyenkor nincs értékhár sem [Gyer. 26/B. § (2) bekezdés]. A kiskorú gyámhatóságnak átadott vagyonáról való szülői jognyilatkozathoz [Ptk. 2:15. § (1) bekezdés d) pontja] a (3) bekezdésben meghatározott értékhártól függetlenül szükséges a gyámhatóság hozzájárulása.

²⁷ Gyer. 26/B. § (3) bekezdés: A kiskorú gyámhatóságnak át nem adott vagyonáról való rendelkezést érintő szülői jognyilatkozathoz [Ptk. 2:15. § (1) bekezdés e) pontja] abban az esetben szükséges a gyámhatóság jóváhagyása, ha a szülői rendelkezéssel érintett vagyon értéke meghaladja az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének tízszeresét (Gyer. 155. §). A gyermek vagy a gondokolt tulajdonában lévő értékpapír, a személyes tulajdon szokásos tárgyai közé nem tartozó ékszerek, ezüst-, arany-, platinatárgyak, drágakövek és egyéb ingó tárgyak elidegenítésére és megterhelésére vonatkozó törvényes képviselői jognyilatkozat jóváhagyása iránti kérelemhez mellékelni kell a vagyontárgy értékesítésével hivatásszerűen foglalkozó szerv vagy személy értékbecslését.

engedélyével visszautasíthatja, tekintettel arra, hogy az ingyenes szerződés hátrányos is lehet a kiskorúra. Ha a gyámhatóság a törvényes képviselő visszautasító nyilatkozatát nem hagyja jóvá, a határozat a törvényes képviselő elfogadó nyilatkozatát pótolja. A gyámhivatal akkor hagyja jóvá a szülő jognyilatkozatát, ha a gyermek vagyonáról való jognyilatkozat megtétele a gyermek érdekében áll.

Az előzőekből következik, hogy amennyiben a gyermek vagyona gyámhatósági fenntartásos betétben elhelyezett készpénz, akkor azt a szülők a gyámhatóság rendelkezései szerint vehetik csak fel, vagy ha a vagyon ingatlan, akkor a gyámhatóság hozzájárulása szükséges az ingatlan értékesítéséhez, és a befolyt vételár felhasználási módját is meghatározza a hatóság.

A gyámhatóság a Ptk. 2:15. § (1) bekezdésében felsorolt jognyilatkozat jóváhagyását elutasítja, ha a jognyilatkozatot tartalmazó okirat alaki szempontból érvénytelen. A jognyilatkozat hatósági jóváhagyása a jognyilatkozat érvényességéhez szükséges – jogszabályban előírt – egyéb feltételeket nem pótolja.²⁸

Kivétel a gyámhatósági kötelező közreműködés alól, ha a jognyilatkozat érvényességét bírósági vagy közjegyzői eljárásban elbírálták, ami alapvető jogelvünk, így különösebb magyarázatra nem is szorul, és bármely vagyonszerzési esetben előfordulhat.²⁹ Közjegyző esetében a gyámhatóság feladatkörének átvételéről csak akkor lehet szó, ha olyan eljárásban működik közre, amelynek során határozatokat hozhat (hagyatéki eljárás, okiratok megsemmisítése). Olyan esetekben azonban, amikor nem hoz határozatot, hanem például okiratot szerkeszt, hitelesít, tanúsítványt állít ki, az okirat érvényességéhez szükség van a gyámhatóság jóváhagyására. Ebből következik, hogy ha a jognyilatkozat megtételére nem a bíróság, illetőleg a közjegyző előtti eljárásban kerül sor, a törvényben meghatározott esetekben gyámhatósági jóváhagyás szükséges a törvényes képviselő jognyilatkozatának érvényességéhez. A bíróság, a közjegyző, vagy a gyámhatóság azt bírálja el, hogy a jognyilatkozat megfelel-e a korlátozottan cselekvőképes, illetőleg cselekvőképtelen személy érdekének.

A Ptk. 2:16. §-a szerint semmis a kiskorú törvényes képviselőjének olyan jognyilatkozata, amellyel – a kiskorú vagyona terhére – ajándékoz, idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélkül kötelezettséget vállal, például a kezességvállalás, vagy amellyel jogokról ellenérték nélkül lemond. Ezt a rendelkezést megfelelően alkalmazni kell a törvényes

²⁸ Gyer. 26/B. § (6) bekezdés

²⁹ Ptk. 2:15.§ (4)

képviselőnek a korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozatához való hozzájárulására is.

A kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképességen vagy cselekvőképtelenségen alapuló semmisségre annak érdekében lehet hivatkozni, akinek cselekvőképessége korlátozott vagy hiányzik, ez a kiskorú jognyilatkozatának relatív semmissége. A Ptk.-ban már nem szerepel a régi Ptk-ban meglévő kitétel,³⁰ miszerint, aki cselekvőképessége tekintetében a másik felet megtéveszti, az felel a jogügylet teljesítéséért. Mindez azt jelenti, hogy a fenti szabálytömeg be nem tartása ugyan érvénytelen jogügyletet eredményez, de csak akkor, ha valaki erre hivatkozik, tehát megtámadja azt. Az ellenérdekű fél tehát nem kérheti a szerződés érvénytelenségének megállapítását arra alapítva, hogy a vele szerződő kiskorú korlátozott cselekvőképességgel rendelkezett vagy cselekvőképtelen volt. Ez a szabály nem csupán azt jelenti, hogy csak az egyik fél hivatkozhat az érvénytelenségre, de végeredményében azt is, hogy ha a megkötött szerződés a teljes cselekvőképességgel nem rendelkező kiskorú érdekeinek megfelel, akkor érvényben marad, és senki sem hivatkozhat az érvénytelenségre.³¹

5. A vagyonkezelés tartalma, a gyermek vagyonának és jövedelmének felhasználása

Elérkeztünk témánk szempontjából az első olyan részhez, amely igazán lényeges dilemmákat vet fel. Idáig foglalkoztunk azzal, miképpen tehetnek az arra felhatalmazottak érvényes jognyilatkozatokat a gyermeki vagyonnal kapcsolatban, fontos kérdés azonban, hogy ezek a jognyilatkozatok tartalmilag mire is irányulnak. A Ptk. nélkülözi a gyermeki vagyon kezelésének számonkérhető alapelveit, célkitűzéseit, ami persze a magántulajdont tisztelő, a kiszolgáltatott kisebbséget védő és szolidáris társadalomban nem is feltétlenül szükséges, azonban napjaink Magyarországra ez nem áll. Tisztázatlan és homályos a gyermeki vagyon felhasználásának valós célja, a szociális ellátó rendszerből való gyors kihullás pedig sokak számára tényleg nem hagy más lehetőséget, mint hogy feléljék gyermekük vagyonát, amihez – saját

³⁰ 1959. évi IV. Ptk 13/B

³¹ A törvényi rendelkezésből kitűnően a relatív semmisség megállapításának két együttes feltétele van: 1. a jognyilatkozat, szerződéskötés megtételének időpontjában a nyilatkozatot tevő kiskorú korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen volta; 2. a szerződés vagy az egyoldalú nyilatkozat a jognyilatkozat időpontjában sértette a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen kiskorú érdekeit. Ez utóbbi feltétel körében a bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy a jognyilatkozat valóban sérti-e a kiskorú érdekeit, és azok a körülmények, amelyekre az érdeksérelmet alapítják, a jognyilatkozat megtételekor fennállottak-e vagy sem.

praxisomban is tapasztalva – sokszor a gyámhatóságok hozzájárulnak.³² A kérdés, hogy mindez helyes-e így. Nincs egyszavas válasz, hiszen a komplett szociális ellátó rendszert kellene megváltoztatni ahhoz, hogy számon kérhessük a fenti hiányosságokat a jogszabályokon és a jogalkalmazáson.

A szülők a gyermek vagyonából eredő jövedelemnek azt a részét, amely a vagyon terheinek kifizetése után fennmarad, a gyermek indokolt szükségleteire kötelesek fordítani.³³ A szülők a gyermek eltartása céljából a gyermek vagyonának állagát a gyermek tartására vonatkozó rendelkezések szerint vehetik igénybe.³⁴ A kiskorú gyermek tartására való rászorultságát a Ptk. 4:214. § értelmében vélelmezni kell, és eltartásáról elsődlegesen a szülei kötelesek gondoskodni. Ez a szabály a Ptk. 4:215. § (1) bekezdése szerint nem irányadó, ha a gyermek indokolt szükségletét munkával szerzett keresménye vagy jövedelme fedezi vagy a gyermeknek tartásra kötelezhető más egyenesági rokona van. Amikor a vagyon jövedelme a gyermek indokolt szükségleteinek fedezésére, eltartására nem elegendő, és a szülők a saját szükséges tartásuk korlátozásával sem képesek a kiskorú gyermekük tartását biztosítani, a gyámhatóság

³² Meg nem nevezendő, Pest megyében található gyámhatóságnál esett meg velem a következő. A 17 éves állami nevelésben lévő kiskorú, akinek törvényes képviselője voltam, és a már nagykorú testvére közös tulajdonában álló házról volt szó. Az akkorra az alkoholizmusban teljesen leépült apának özvegyi joga volt a házon, kórházba került és gondnokság alá helyezték. Az apa életmódjából kifolyólag éveken át a kiskorúak örökölt pénzét használta ennek az ingatlannak a fenntartására a gyámhatóság engedélyével. A 21 éves nagykorú gyermeknek nem volt hol laknia, így a gyámhatósághoz fordult, hogy a gondnok, az apát képviselve engedélyezze a saját házába történő beköltözést, hiszen az özvegyi jog jogosultja, mint hasznélvező dönthet a ház hasznosításáról. A gyámhatóság szerint a gyermeknek díjat kell fizetnie az apának. Az ingatlanban kikapcsolták korábban az áramot, a nagykorú gyermek szeretné azt visszakapcsoltatni, ezért az általam képviselt kiskorú testvére és tulajdonostársa pénzéből kérte azt kifizetni, azzal a szándékkal, hogy őt a nevelésből kivenné és az ingatlanban közösen lalnának. Ezt a gyámhatóság nem engedte, holott évekig ennek a kiskorúnak a pénzét „fogyasztotta” az apa, hogy fenntartsa a házat. A gyámhatóság szerint a 21 éves nagykorú nem alkalmas a kiskorú testvér gondozására, a gyámhatóság vezetője szerint pedig *„van nekünk egy Alaptörvényünk, aszerint pedig ez a testvérpár ugye nem számít családnak”*. A nagykorú testvérnek élettársa volt, ez talán arra is utalt. A kiskorú pénzéből pedig most nem lehet az áramot visszakötnetni szerinte, mert ez nem szolgálja a kiskorú érdekét. Felhoztam érvként, hogy a közös tulajdon megóvását viszont igen. A gyámhatóság vezetője szerint *„tudnak majd gyertyával is világítani”*. Félek, hogy ha felhoznám, hogy évekig engedték az apának megcsapolni a kiskorúak készpénz örökségét, teljesen elbukom az ügyet. A gyámhatóság vezetője szerint a kiskorú érdeke, hogy legyen vagyona, amikor kilép az életbe. Szerintem, mondom a meglévő 200.000 forintot egy nap alatt elkölti, így meg talán lenne esélye normális ingatlanba költözni. Az apa gondnoka a gyámhatóság kötelékében áll, így csak azt hajlandó aláírni, amit a gyámhatóság mond neki és persze engedélyezi számára, informálisan sem nyilvánít eltérő véleményt. A nagykorú testvér ezenközben albérletben lakik, ami nagyon sokba kerül, szeretne már az ingatlanába beköltözni, de mindez a gyámhatóságtól függ. A szegénységét és kiszolgáltatottságát a hivatalvezető szerint *„maguknak köszönhetik”*. Szerinte a kiskorú testvér majd jól megérdemelt helyén végzi a büntetés végrehajtásban (komoly szocializációs problémák vannak vele az állami nevelésben, ezért is venné ki a testvére), esetleg szül egy gyermeket és ezzel beteljesíti egyetlen értelmes funkcióját a társadalomban. 2013 márciusában történt mindene, Budapesttől 15 km-re egy jól szituált agglomerációs város (akkor már járási) gyámhivatal vezetőjének szájából hangzottak el ezek a mondatok. Tehetetlenül hallgatom az egészet, a nagykorú testvér kérelmét elutasító határozatot megfellebbeztem, de a fellebbezést nem bírálták el határidőn belül, én pedig kiléptem a PM TEGYESZI kötelékéből, ahol hivatásos gyámként szembesültem az ilyen és ehhez hasonló helyzetekkel.

³³ Ptk 4:157. § (1)

³⁴ Ptk 4:157. § (2)

engedélyezheti, hogy a szülők a tartás költségeinek fedezésére a gyermek vagyonának állagát – meghatározott részletekben – igénybe vegyék.³⁵

Jó esetben a szülői vagyonkezelés nem a vagyon költségét, hanem pusztán kezelését jelenti, amely vélhetőleg nem jár a vagyon csökkenésével. A Ptk. 4:158. § (1) bekezdése szerint a szülők gyermekük vagyonát biztosítékadás és számadás kötelezettsége nélkül kezelik. Ugyanezen § (2) bekezdése szerint a szülők gyermekük vagyonának kezelése során a rendes vagyonkezelés szabályai szerint, ugyanazzal a gondossággal kötelesek eljárni, mint saját ügyeikben. Ha e kötelezettségüket szándékosan vagy súlyos gondatlanságból megszegik, az ezzel okozott kárt a szerződésen kívül okozott károkozás felelősségi szabályai szerint kötelesek megtéríteni. A Ptk. a Csjt. rendelkezéseihez képest már nem rendelkezik a kezelés megszűnésekor a szülőknek a vagyon állagáról való számadási kötelezettségéről.

A Ptk. 4:159. § tartalmazza a gyámhatóság szankciós jogosultságait arra az esetre, ha a szülői felügyeletet gyakorló szülők gyermekük vagyonának kezelése során a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon nem teljesítik köteleességüket³⁶. Így a gyámhatóság a Ptk. szerint indokolt esetben³⁷

a) elrendelheti a gyermek pénzének és értéktárgyainak a gyámhatóság részére történő átadását, ha azokat a rendes vagyonkezelés szabályai szerint nem kell készen tartani;

b) a szülőket biztosítékadásra kötelezheti;

c) a vagyonkezelést rendszeres felügyelete alá vonhatja;

d) kötelezheti a szülőket, hogy a vagyonkezelésről úgy adjanak számot, mint a gyám; illetve

e) a szülőktől a vagyonkezelés és a vagyoni ügyekben való képviselői jogát egyes vagyoni ügyekre vagy az ügyek meghatározott csoportjára nézve korlátozhatja vagy megvonhatja.

³⁵ Ptk 4:157. § (3) bekezdés: Ha a gyermek szülője háztartásában nevelkedik és keresménnyel rendelkezik, a szülő igényelheti, hogy a háztartás költségeihez megfelelő mértékben járuljon hozzá. Ezt már a korlátozottan cselekvőképes kiskorú által kizárólagosan megtehető jognyilatkozatoknál tárgyaltam. Véleményem szerint ez főképp a tartási kötelezettség témakörébe tartozik és nem a szülői vagyonkezelési joghoz, itt a szülő ugyanis mintegy ingyen használhatja a gyermek vagyonát, egy olyan kötelezettség teljesítésére, ami a szülő alapvető kötelezettsége, sőt továbbmegyek, ha a szülő nem képes rá akkor másodsorban az állami ellátórendszeré. Nem szerencsés összemosni ezt a vagyonkezeléssel, amelynek még kivételesen sem lehetne célja a kiskorú vagyonának felélése, mindenféle garancia és ellenszolgáltatás nélkül. Kár, hogy a Ptk. ezt a szerintem egyáltalán nem modern szabályozást így „beengedte” sorai közé.

³⁶ A Csjt-ben még elég volt annyi, hogy a szülők a gyermek vagyonának kezelése tekintetében köteleességüket nem teljesítik. (Csjt 81§.)

³⁷ Ez vajon mit takarhat? Sajnos az általános jogfogalom túl tág teret ad a gyámhatóságok mérlegelésére.

A Gyer. 26 §. (6) bekezdése alapján ezek a szabályok további kiegészítést kapnak: „ A gyámhivatal

a) a Ptk. 4:159. § a) pontjának alkalmazása során az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének háromszorosát meghaladó összeget tekinti úgy, hogy azt a rendes vagyonkezelés szabályai szerint készen tartani nem kell,

b) a Ptk. 4:159. § b) pontjának alkalmazása során az ingatlant vagy vagyontárgyat értékebecslés alapján fogadja el biztosítékként,

c) a Ptk. 4:159. § c) pontjának alkalmazása során elrendeli a gyermeknek az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét meghaladó pénzének és értéktárgyainak a gyámhivatal részére történő átadását,

d) a Ptk. 4:159. § d) pontjának alkalmazása során a gyámi számadásra vonatkozó szabályok figyelembevételével jár el, és

e) a Ptk. 4:159. § e) pontjának alkalmazásával egyidejűleg vagyonkezelő gyámot rendel a gyermeknek.”

A Csjt 87. §-a még „preventív jelleggel” előírta, hogy a gyámhatóság egyes vagyoni ügyekre vagy ügyek meghatározott csoportjára nézve a szülőtől megvonhatja a törvényes képviselőt jogát, ha attól lehet tartani, hogy a szülő nem a gyermek érdekei szerint gyakorolja vagyonkezelést. A 4:159. §-ban felsorolt intézkedések megtételére "preventív jelleggel" azonban nem kerülhet sor, csak ha a szülő erre okot szolgáltatott.³⁸

2014. március 15-ével tehát a szülőnek az az általános kötelezettsége, hogy a gyermek pénzét és értéktárgyait "beszolgáltatassa" a gyámhatósághoz. Ennek általában akkor volt gyakorlati jelentősége, amikor a gyermek tulajdonában álló ingatlant a szülők értékesítették, és nem vettek nyomban másik ingatlant gyermeküknek. De előfordulhatott olyan is, hogy a gyermek örökölt vagy ajándékba kapott készpénzt, illetve értéktárgyat. Megszűnt az a kötelezettség, hogy ilyenkor a vételárat vagy a kapott készpénzt gyámhatósági fenntartásos betétkönyvbe kelljen

³⁸ A gyámhivatal a szülők vagyonkezelői jogát kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból korlátozhatja, valamint a vagyoni ügyekben való képviselőt jogát egyes vagyoni ügyekre vagy az ügyek meghatározott csoportjára nézve korlátozhatja vagy megvonhatja (Gyer 26/A § (1) bekezdés). A Gyer. 26/A § (5) bekezdése tér ki arra később, mit is jelent ez a gyakorlatban: „Ha a gyámhivatalnak a család- és gyermekjóléti szolgálat, a család- és gyermekjóléti központ jelzése, a gyermek hozzátartozójának vagy más személynek a bejelentése alapján tudomására jut, hogy a szülői felügyeletet gyakorló szülők gyermekük vagyonának kezelése tekintetében kötelességüket a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon nem teljesítik, a gyámhivatal a Ptk. 4:159. §-a szerinti intézkedések közül - a (6) bekezdésben foglaltak figyelembevételével - azt alkalmazza, amellyel legnagyobb biztonsággal megóvható a gyermek vagyona. A gyámhivatal a Ptk. 4:159. §-a szerinti intézkedések közül egyidejűleg többet is alkalmazhat.” Természetesen itt is lehetséges, hogy a felsoroltakon kívül más hatóság vagy bíróság jelzése alapján indul meg hivatalból az eljárás.

helyezni, illetve az értéktárgyakat beszolgáltatni. A beszolgáltatott pénzeket és értéktárgyakat a gyámhatóságoknak 2014. március 15-e után ki kellett adniuk a vagyonkezelő szülőknek. A vagyontárgyak beszolgáltatására csak szankciós jelleggel, akkor kerülhet sor, ha a szülők gyermekük vagyonának kezelése során kötelezettségüket a gyermek érdekeit súlyosan sértő módon nem teljesítik.

Véleményem szerint ez a szabályozás súlyosan negligálja mind a joggyakorlatot, mind a „magyar valóságot.” Egy ügyvéd honlapján olvashattuk ezt 2014-ben az új jogszabályi változások kapcsán: *„...megszünteti a szülőknek azt a kötelezettségét, hogy a gyermek tulajdonát képező pénzt és értéktárgyakat beszolgáltassák a gyámhatóságnak. A korábbi szabály komoly gátját képezte annak, hogy kiskorú gyermeknek vagyontárgyat ajándékozzanak vagy végrendeletben örökösként nevezzék meg. A gyermek készpénzét fenntartásos gyámhivatali betétbe, ékszereit a Magyar Nemzeti Bankhoz, muzeális értékeit pedig múzeumi letétbe kellett helyezni... Azt gondolom sokan fognak örülni ennek a változásnak. Bontópereknel általános igény volt, hogy ha vita van a vagyonmegosztás során, inkább adták volna a gyermekeknek a vitatott vagyonrészt, mint az ex férjnek, feleségnek. Azonban a beszolgáltatási kötelezettség ennek gátat szabott – nem adhatták a megtakarított pénzt a gyermeknek, mert azt a 18 éves koráig sem használni, sem befektetni nem lehetett. Emiatt legfeljebb ingatlantulajdoni hányad volt az, amit a gyermek megszerezhetett, és legalább a lakhatását sikerült így biztosítani. Márciustól azonban semmi akadálya nem lesz annak, hogy pénzt vagy más értéktárgyat kapjon a gyermek. Emellett közös szülői felügyeleti jog hiányában is lehetősége lesz a különélő szülőnek a vagyonkezelésbe beleszólni, nem kell attól tartania, hogy az ajándékba adott vagyon általa nem preferált célra kerül felhasználásra. A gyermekvagyon kezelésének családjogi kérdéseiben is megújulást hozott az új Polgári Törvénykönyv: az új szabályok átgondoltabbak, megengedőbbek, ám továbbra is védik a kiskorú érdekét.”³⁹*

Nos, bár átfogó szociológiai kutatás ebben a körben nem történt, maga a szabályozás teljesen alkalmatlan a valóban veszélyben lévő gyermeki vagyon védelmére. A gyámhatóságok leterheltségük és esetenként előforduló szakértelemhiányuk miatt hivatalos megkeresés nélkül nehezen fogják észrevenni, a szülő a gyermek érdekeit súlyosan sértő vagyonkezelését. Nem is szólva arról, hogy ez a fordulat nincs definiálva

³⁹ A személyiségi jogok megsértésének elkerülése végett, itt most kivételesen forrást nem jelölök meg, a szöveg pedig csak illusztráció bizonyos szakmai gondolkodás bemutatására.

és erre vonatkozó bírói gyakorlata sincs, hiszen ez ebben a kontextusban új rendelkezés a Ptk.-ban. És vajon mit tehet a gyámhatóság, ha tudomást szerez a vagyon megcsonkításáról vagy eltüntetéséről? Vissza tudja-e állítani az eredeti állapotot? Hiszen a felélt, elherdált pénzek általában eltűnnek, és a szülő azonnal tud arról gondoskodni, hogy ne legyen végrehajtható vagyona, jövedelme. Hogy ezt egy szülő nem tenné a gyerekével? Sajnálatos módon ennek a lehetőségét nem lehet kizárni. Egyébként, ha a közbeszédben és a bűnügyi nyomozásokban most már nem lehet véka alá rejteni, hogy a szülei esetenként súlyosan bántalmazták gyermekeiket, vajon gyermek vagyonával kíméletesebbek-e a „problémás” szülők, főleg ha ki vannak téve a „könnyű csábításnak”, amit ez a szabályozás nyújt? Vajon a magyar társadalom morális állapota, szociális hálójá, a családvédelmi szakszolgálatok felkészültek-e erre a megengedő szabályozásra. De vegyük a legjóindulatúbb, gondoskodó szülőt, akinek csupán a pénzügyi hozzáértése nincs meg, esetleg naiv és enged bizonyos nagy hozamot ígérő befektetések csábításainak, vajon őt ki állítja meg, amikor elherdálja a gyermeke vagyonát? És milyen felelősséggel tartozik azután?⁴⁰

A beszolgáltatási kötelezettség a kiskorú vagyona védelmének garanciája volt. Egyes vélekedések szerint sokkal nagyobb hátrányt jelenthetett, mint amilyen védelmet nyújtott. A kikötés elzárta ugyanis a szülőket a beszolgáltatott vagyon befektetésétől, fialtatásától. Lehet, hogy így volt és ezen feltétlenül változtatni kellett volna, de szerintem nem így.⁴¹

Természetesen a szülői felelősség továbbra is fennáll, a nagykorú gyermeknek a vagyont ezen túl is teljes egészében ki kell adni. A szülők által kezelt, hiányzó gyermeki vagyonért való felelősség tehát változatlanul terheli a szülőket. A szülők a gondos vagyonkezelés megszegésekor eddig is felelősséggel tartoztak a súlyos gondatlanságot való felelősség szabályai szerint. Ezentúl viszont kártérítési felelősség is terheli őket, ha e kötelezettségüket szándékosan vagy súlyos gondatlanságból megszegik. Egyes vélemények szerint a beszolgáltatási

⁴⁰ Vegyük azt az egyszerű példát, hogy a pénzösszeget gazdasági társaságba fektetik be a szülők. Tekintettel viszont arra, hogy a gazdasági jog jelenleg nem ismer olyan társulást, ahol a kiskorú csak a nyereségből részesül, tehát a veszteséget kizárja, így veszteni is lehet rajta, korábban ezért a gyámhatóságok az ilyen pénzbefektetésekhez nem járultak hozzá. Előfordulhatott persze korábban is az a helyzet, hogy a gyermek akár öröklés útján, akár úgy, hogy szülője a saját pénzén vásárolt részére részvényt, tagjává válhatott a gazdasági társaságnak, aminek az a következménye, hogy gyakorlatilag egész vagyonával felel. Ezekért a kockázatokért és lehetséges negatív eredményekért ki felel? És ki kártalanítja a kiskorút?

⁴¹ Egyébiránt a korábbi szabályozás szerint a letétbe helyezett pénz felvételére általában csak akkor kerülhetett sor, ha a gyermek valamilyen szükségletét kellett finanszírozni, melynek költségeit a szülő nem tudta vállalni, vagy a gyermek pénzének más, kedvezőbb befektetésére volt lehetőség, mint a gyámhatósági fenntartásos betét. A gyermek érdekében a gyámhatóság engedélyt adhatott a betétben elhelyezett pénznek államilag garantált értékpapírba, biztosítási kötvénybe, ingó- vagy ingatlan vagyonban történő befektetésére.

kötelezettség megszűnésével sem marad a szabályozás törvényi garancia nélkül.

Nos, a véleményem az, hogy a törvényi garancia semmit nem ér megfelelő intézményrendszer nélkül, amely ezt a garanciát érvényesíti. Márpedig itt az utólagos jogi eljárások már nem segítenek, még ha esetleg hozzáértő bíróság is dönt majd végül. A vagyon addigra elporlik, és mi ezt mindannyian végignézzük, és *„örülünk az új szabályozásnak, hiszen végre a szülő szabad kezet kap”*. Egyesek szerint szükségtelen és indokolatlan beavatkozást jelentett a felek magánautonómiájába a szülők számadási kötelezettsége. A szülők a 18. életévét betöltött gyermekük részére ugyanis számadás mellett voltak kötelesek kiadni annak vagyonát. Mivel ennek a gyakorlati érvényesülése szinte elenyésző, a Ptk. ezt nem követeli meg a továbbiakban. Olyan szakmai véleményeket is olvastam ennek kapcsán, hogy az új rendelkezések sok esetben könnyebbséget jelentenek a szülőknek és a gyermeknek, de bizonyos tekintetben a gyámhatóság számára is. Kisebb mértékű beavatkozást jelentenek a családi magánautonómiába, de továbbra is szem előtt tartják a gyermek érdekeinek védelmét. A modern életviszonyokból kiinduló új szabályok a szülők mozgásterét bővítik, nem csökkentve ezzel a gyermeki vagyon védelmét. Most, hogy a szülők már csak „úgy” kezelik a vagyont, beszolgáltatni nem kell, most lenne igazán jelentősége a számadásnak. Így legalább évente egyszer értesülne róla a gyámhatóság, hogy mi történik a vagyonnal, és beavatkozhatna, vagy a későbbiekben fel lehetne göngyölíteni a szálat. Már maga a számadási kötelezettség elkészítése is ad egyfajta biztosítékot jelent, hiszen, ha abba nem valós tényeket ír a szülő, az mégiscsak okirathamisítás. Aki a magánautonómiát hirdeti ezen a téren, az elfelejti, hogy itt nem egyenrangú felek vannak egymással jogviszonyban, és az államnak kötelessége védenie a gyengébb és kiszolgáltatottabb gyermek jogait és jogos érdekét. Ezzel szemben 2014-ben Magyarországon olyan jogszabályokat lehetett életbe léptetni, melyeknek sem a reális szociológiai környezetét, sem a hatását nem tanulmányozták, és láthatólag azóta sem kívánnak vele foglalkozni. Gyanítom azért, mert valós érdekek nem fűződnek az ilyen típusú visszaélések megakadályozásához.

Tegyük hozzá, vagyontárgyakat eladni, megterhelni továbbra is csak gyámhatósági engedéllyel lehet, felélni pedig csak akkor, ha a gyermek tartását a szülők máshogy nem tudják biztosítani. Csak az a kérdés, ezt mindenki be is tartja-e majd.

Sokan gondolják azt, hogy az esetek többségében a szülők a gyermek vagyonának gyarapítására törekszenek. Reméljük ez így is van, de sajnos

a szándék ebben a helyzetben nem mindig elegendő. Ráadásul, amíg számokkal és tényekkel ezt nem tudjuk igazolni, addig ez egyszerű munkahipotézis és kevés egy jogszabályi rendelkezés megalkotásához. A megfelelő kontrollrendszer hiánya nem annak az ellentéte, hogy a korábbi nehézkes és esetleg gazdaságilag ésszerűtlen jogi szabályozást elimináljuk.

6. A gyámhatóság feladatai

Végezetül szeretném összefoglalni a gyámhatóságok feladatait a szülői vagyonkezelési ügyekben. Ezekről nagyrészt feljebb már részletesen írtam, mégis érdemes egyben látni ezeket, főként azért, mert különböző helyeken szabályozza a Ptk., illetve a Gyer. A gyámhatóságok a fővárosi és megyei kormányhivatalok gyámügyekben eljáró járási (fővárosban a kerületi) hivatalai (a továbbiakban: gyámhivatalok)⁴².

Az együttélő, közös szülői felügyelettel rendelkező szülők a gyermek vagyonát közösen kezelik. Ha az együtt élő szülők között a vagyonkezelés kérdésében vita van, úgy e kérdésben a gyámhivatal dönt. A szülői felügyeleti jogát gyakorló egyik szülő kérelmére a gyámhivatal a szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők közül kijelölheti azt a szülőt, aki a gyermek vagyonának kezelője, feltéve, hogy azt a gyermek érdeke indokolja. Ilyenkor a gyámhivatal a szülőket lehetőség szerint tárgyaláson hallgatja meg. A gyermek érdekében a gyámhivatal azt vizsgálja, hogy a szülő

a) eddigi vagyonkezelői feladatait milyen módon teljesítette, és

b) vagyonkezelése során a gyermek gondozásának, nevelésének körülményeit nehezítette-e, feltételeit elvonta-e.⁴³

A gyámhivatal a szülők vagyonkezelői jogát kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból a szankciós jelleggel vagy egyéb okból korlátozhatja, valamint a vagyoni ügyekben való képviselő jogát egyes vagyoni ügyekre vagy az ügyek meghatározott csoportjára nézve korlátozhatja vagy megvonhatja.

A gyámhivatal feladata a gyámrendelés minden olyan esetben, amikor a szülő nem kezelheti a vagyont. Így a szülői felügyelet szünetelése vagy megszűnése, a szülő és az általa képviselt kiskorú érdekellentéte esetén;

⁴² Gyer. 2. § g) pont

⁴³ Gyer. 26/B. § (4) bekezdés

ha a kiskorú azzal a kikötéssel kapta a vagyont,⁴⁴ hogy szülei azt nem kezelhetik, illetve ha a szülők vagyonkezelési jogát megvonják vagy korlátozzák.

Bizonyos szülői jognyilatkozatok jóváhagyása, engedélyezése is a gyámhivatal hatásköre.⁴⁵

A vagyonkezelés tartalmi felügyelete és szankcionálása a súlyosan gondatlan vagyonkezelés esetén a Ptk. 4:159. § alapján⁴⁶ ugyancsak a gyámhivatal feladata.

A gyámhatóság engedélyezheti, hogy a szülők a tartás költségeinek fedezésére a gyermek vagyonának állagát – meghatározott esetekben és részletekben – igénybe vegyék.

A kiskorú meghallgatásának kötelezettsége elsősorban azon alapszik, hogy a gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.⁴⁷ A Gyvt.11. §-a szabályozza a meghallgatási kötelezettség részletszabályait és azokat az eseteket, amikor mellőzhető, illetve amikor

⁴⁴ Gyer. 26/A. § (2) bekezdés: Ha a Ptk. 4:155. § (2) bekezdése alapján felmerül a vagyonkezelő gyám kirendelésének szükségessége, a gyámhivatal megvizsgálja a vagyont juttató személy javaslatát. Ha a vagyonkezelés kizárása a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülőt érinti, a vagyonkezelő gyám kirendelésének feltétele, hogy a másik szülő a vagyonkezelésre bármilyen okból ne legyen jogosult, vagy vagyonkezelése a gyermek érdekével ellentétes legyen.

⁴⁵ Közreműködik azokban a jogügyletekben, ahol a jogszabály ezt részére kötelezővé teszi. Erről a Gyer. 26/B. §-a szól:

„Gyer. 26/B. § (1) A gyámhivatal – kérelmére – dönt a szülőnek a Ptk. 2:15. § (1) bekezdése szerinti jognyilatkozatainak jóváhagyásáról.

(2) A kiskorú gyámhatóságnak átadott vagyonáról való szülői jognyilatkozathoz [Ptk. 2:15. § (1) bekezdés d) pontja] a (3) bekezdésben meghatározott értékhatártól függetlenül szükséges a gyámhivatal hozzájárulása.

(3) A kiskorú gyámhatóságnak át nem adott vagyonáról való rendelkezést érintő szülői jognyilatkozathoz [Ptk. 2:15. § (1) bekezdés e) pontja] abban az esetben szükséges a gyámhivatal jóváhagyása, ha a szülői rendelkezéssel érintett vagyon értéke meghaladja az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének hétszeresét.

(4) A gyámhivatal a (2) és a (3) bekezdésben foglalt esetben akkor hagyja jóvá a szülő jognyilatkozatát, ha a gyermek vagyonáról való jognyilatkozat megtétele a gyermek érdekében áll.

(5) A gyámhivatal a gyermek ingatlana tulajdonjogának átruházására irányuló törvényes képviselői jognyilatkozat jóváhagyása esetén [Ptk. 2:15. § (1) bekezdés c) pontja] a Ptk. 4:159. § a) és c) pontja szerinti esetben rendeli el a vételár gyámhatósági fenntartásos betétben való elhelyezését.

(6) A gyámhivatal a Ptk. 2:15. § (1) bekezdésében felsorolt jognyilatkozat jóváhagyását elutasítja, ha a jognyilatkozatot tartalmazó okirat alaki szempontból érvénytelen. A jognyilatkozat gyámhivatali jóváhagyása a jognyilatkozat érvényességéhez szükséges - jogszabályban előírt - egyéb feltételeket nem pótolja.”

⁴⁶ Amennyiben a szülői vagyonkezelés nem megfelelő a gyámhivatal a Ptk. 4:159. §-a szerinti intézkedések közül egyidejűleg többet is alkalmazhat illetve azt alkalmazza, amellyel legnagyobb biztonsággal megóvható a gyermek vagyona. A Gyer. 26. § (6) bekezdése részletezi a gyámhivatal lehetőségeit.

⁴⁷ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (a továbbiakban: Gyvt.) 8. § (1) bekezdés.

semmiképp sem lehet mellőzni a kiskorú meghallgatását. Nem mellőzhető a meghallgatás a korlátozottan cselekvőképes illetve az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermek tekintetében vagyoni ügyekben, azonban ha a kifizetés, valamint a gyámi fenntartásos betétből történő pénzfelvétel éves összege az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének négyszeresét nem haladja meg, és a törvényes képviselőt gyakorló személy hitelt érdemlően bizonyítja a gyermek beleegyezését,⁴⁸ a meghallgatás mellőzhető. A gyámhatóság a gyermeket törvényes képviselője, illetve egyéb érdekelt jelenléte nélkül is meghallgathatja, ha az a gyermek érdekében áll.

Ha a szülői felügyeleti jogát gyakorló szülő kérelmére eljárás indul a gyermek vagyoni ügyében, a szülő kérelméhez csatolja a szülői felügyeleti jog gyakorlásáról szóló bírósági határozatot. A gyámhivatal a szülő nyilatkozata és a bíróságnak a szülői felügyeleti jog gyakorlásáról szóló határozata alapján *tisztázza, hogy* a bíróság a szülői felügyelet gyakorlására, vagy a vagyonkezelés és a gyermek vagyoni ügyeiben a törvényes képviselőt teljes körű vagy részleges gyakorlására melyik szülőt jogosította fel.

7. Lezárás

A bírósági és a gyámhatósági joggyakorlat elemzését ebben a témakörben később fogom elvégezni. Addig is lezárom a fenti ismeretanyagot egy rövid elméleti résszel.

Témánk szempontjából a legnehezebb élethelyzetek egyike a kiskorú gyermek vagyonának a kezelése. Ebben a jogviszonyban olyan életviszonyok keverednek, melyek túlnyúlnak a jog határain és a kultúra, a gazdasági helyzet, a szociális, valamint a gyerekjóléti rendszer visszatükröződései. A gyakorlatban előforduló esetek megvizsgálása után és a területen szerzett munkatapasztalataimat értékelve egyre jobban körvonalazódik az az igény, hogy ennek a területnek más szabályozást és intézményi struktúrát kellene adni. Főként azért, mert az erősen anómiás, jogokat csak az erő érzetkor betartó társadalmi normakövetés a kiszolgáltatott csoportok, mint amilyenek a gyermekek is, jogainak sérelméhez vezethet.

⁴⁸ A beleegyezés hitelt érdemlő bizonyításának minősül különösen a szülők vagy más törvényes képviselők magánokiratba vagy közokiratba foglalt nyilatkozata a gyermek véleményéről, vagy ha a gyermek írásban maga is kéri a kifizetést, illetve a pénzfelvételt. A gyámhivatali gyakorlatban a nagyobb értékű vagyoni jogügyleteknél a gyermek először személyes meghallgatás során jegyzőkönyvezetten nyilatkozik akaratáról a hatóságnak.

Sajnálatos, hogy visszhangtalan marad az ilyen típusú abúzus a nyilvánosságban és a szakmai közvéleményben. A modern informatikai rendszerek világában még a jelenlegi jogszabályok módosítására sem volna szükség megfelelő, átlátható és egyidejű vagyonyilvántartó-rendszer felállításával. Azonban félek, hogy ez sem az államapparátusnak, sem a szülőknek nem áll igazán érdekében, az okokra pedig csak tudományosan nem igazolt sejtéseim vannak. Mindezek okán alább csak néhány szociálpszichológiai eszmefuttatással zárom a kifejtett témát.

A hatalom pszichológiájáról való gondolkodás a II. világháború után a személyiségre koncentrált, a gyerekkori traumákat kivetítette a későbbi torz diktatórikus hatalmi berendezkedések létrejöttére. Hamarosan megindultak azonban olyan kísérletek, melyek a személyiség kiemelt jelentőségét kétségbe vonták, megkérdőjelezve a szocializáció mindenhatóságát. *Philip Zimbardo* 1971-ben, a stanfordi egyetemen végzett börtönkísérlete jelentős tudományos eredményeket hozott a szociálpszichológia új tudományában. A kutatás *A Lucifer hatás* címmel⁴⁹ 2007-ben összefoglalt eredményeivel a szerző arra próbált rávilágítani, hogy az emberi viselkedés milyen nagymértékben szituációfüggő. A kontrollálatlan hatalmi helyzet, sok, amúgy jól szocializált normakövető embert tesz kegyetlenné, szabályszegővé.

Adekvátnak érzem itt ezt a művet citálni, azért is, mert a szülő-gyermek, illetve állam-gyermek viszony sem mentes a kontrollálatlan hatalmi viszonyoktól. Naivitás a jogalkotónak avagy a közvélekedésnek a szülőt olyan entitásnak gondolni, aki a külső kontroll, illetve jogszabályban rögzített valós következmények hiányában csak és kizárólag a gyermeke érdekében fog eljárni, viselkedni.⁵⁰ Mind a jogalkotónak, mind a jogalkalmazónak szakítania kellene a viselkedés szituációtól független voltának illúziójával, és meg kellene értenie a helyzet interakciójának logikáját.

A vizsgált jogterületen nagyon is számít a „helyzet”, amely a társadalmi és jogi struktúrába ágyazódva jön létre, és erre a jogalkotónak és a jogalkalmazónak is figyelmet kell fordítania. Zimbardo arra mutat rá, hogy az a társadalom, amelyben ő végezte kutatásait, mélyen hisz az individuum szerepében, fontosabbnak tartja azt, mint a „helyzetet”, amibe

⁴⁹ Philipp ZIMBARDO: *A Lucifer hatás*. ABOVO 2012.

⁵⁰ Zimbardo szerint „Hinni akarunk az emberek alapvető és rendíthetetlen jóságában, abban hogy képesek a helyzetekben rejlő kísértést racionálisan felmérni és nem engedni. Az emberi természetet istenéhez hasonló tulajdonságokkal ruházzuk fel, olyan erkölcsi és értelmi adottságokkal, amelyek révén igazságosnak és bölcsnek tudhatjuk magunkat. Leegyszerűsítjük az emberi tapasztalás összetettségét, amikor látszólag átjárhatatlan határvonalat húzunk a jó és a gonosz között... Annak mítoszát teremtik meg, hogy a szituációkban működő erők ránk nem hatnak és ezzel épp az ellenkezőjét érzük el: bukásunkat készítjük elő, mert nem vagyunk kellőképp tudatában a szituációs tényezők nyomásának.”

belehelyezzük ezt az individuumot. Sajnos vannak azok a helyzetek, amelyekben a jól szocializált individuumok sem az elvártaknak megfelelően cselekszenek, és nem a kiszolgáltatott kiskorúak vagyonának megóvása, hanem valami egészen más motiválja őket. A hatalomgyakorlás vagy a tanult tehetetlenség mint torzult helyzetek alakulnak ki jogrendszerünk hatására. A rendszerhibák és a szituációs nyomással szembeni védtelenség felismerése az első lépés, ahhoz hogy kivédjük a nem kívánt hatásokat és eredményeket, és hatékony stratégiákat dolgozzunk ki az egyéni és közösségi ellenálló képesség megerősítésére.

A felelősségi rendszer pontos meghatározása rendkívül fontos, mert a sok kívülálló, amikor rátekint egy-egy interperszonális viszonyra, ahol az egyik fél valamilyen szempontból veszélyeztetve van, nem tudja, mit tegyen. Azt gondolhatja, majd a másik hasonló szituációban lévő megteszi a szükséges lépéseket. Így a hathatós beavatkozás valójában elmarad. Ráadásul a különlegessége ezeknek a helyzeteknek, hogy a gyermek nagy valószínűséggel nem ismeri fel a helyzetet, amiben van, a jogviszonyt meg egyáltalán nem konstatálja. Így vagyonának kezelője olyan hatalmi fölényben van, mely rengeteg kísértésnek, normaszegésnek nyit teret.⁵¹ Zimbardo szerint a személytelenség, illetve a nyilvánosság elől elzárt szituációk mindig könnyebben teremtenek táptalajt az erkölcstelenség és a jogszabályszegés számára.⁵² A családon belüli viszonyok napjainkban is éppen ilyenek, ezért nehezen kontrollálhatóak. A visszaélések kiszűrése nagyon érzékeny szociális intézményrendszert és felvilágosult mikrokörnyezetet feltételez. Minden hatalmi helyzetet kontrollálnunk kell és méghozzá megfelelően, valószínűleg többféle eszközzel.

A vagyonvédelem tekintetében a jogszabályi környezet felvázolása után fejtem ki azt, milyen megoldási javaslataim vannak e téren, például azt is, hogy olyan nyilvános és regisztrált nyilvántartás jöjjön létre, mint akár az ingatlannyilvántartás rendszere, mert ez megelőzheti egy részét a visszaéléseknek.

⁵¹ „A nem kívánatos viselkedés megváltoztatása, ill. megelőzése nem lehetséges, ha nem értjük meg, milyen erősségekkel, erényekkel és sebezhető pontokkal rendelkeznek az egyének és a csoportok egy adott helyzetben. Az adott viselkedési környezetben működésbe lépő szituációs tényezők összetettségének teljesebb felismerésére is törekedniük kell. A helyzetekben ható erők módosításával, tudatos elkerülésével a nemkívánatos egyéni reakciók nagyobb mértékben csökkenthetők, mint terápiás beavatkozással, amely kizárólag az adott helyzetbe került egyén megváltoztatására irányul...De ha érzéketlenek vagyunk a rendszer valódi, mindig diszkrétan leplezett hatása iránt, ha nem értjük meg pontosan a rendszer szabályait, akkor a viselkedésben bekövetkező változás átmeneti lesz, a helyzetben beálló változás megtévesztő.” Philipp ZIMBARDO: i.m.

⁵² Uo.

Rights and obligations of parents in the management of minors' assets

Summary

In this study I would like to analyze the rights and obligations of parents in the management of minors' assets. The requirement for the parents to deal with these assets is the same diligence as their own affairs. Asset management is a partial right of legal representation and parental guidance in our civil law. In the case of minors, asset management is therefore primarily the right of a parent acting as the legal representative who makes legal declarations concerning the property of the minor.

With respect to parental trust, the treatment of the minor's property will be discussed and, secondly, what kind of assets the parent can handle and what absolute or relative exceptions are. The next question is what the asset management really means, it is to take legal declarations and, its content function is to preserve and grow the minor's property. Lastly, the powers and control functions of guardian offices involved in asset management should be analyzed.

From the point of view of our subject, one of the most difficult life situations is to treat the property of a minor. In this relationship, there is a mix of living conditions that go beyond the boundaries of law and the reflections of culture, the economic situation, the social and the child welfare system have huge influence on it. After examining the cases that are occurring in practice and evaluating my work experience in the field, the need for this area to provide other regulatory and institutional structure is increasingly outlined. The power without effective institutional control can lead to serious violations of children's property as well. It is regrettable that this type of abuse will remain unresponsive in our public life. May be in the frame of modern IT systems, it would not be necessary to modify existing legislation by setting up a proper, transparent and concurrent property registration system. However, I am concerned that neither the state apparatus nor the parents have real interest to change the status quo. For all these reasons, I hope to figure out additional legislative solutions I have in this area after drafting the legislative environment, to create a complex system that can prevent such abusements.